

Радянська преса як конструювання суспільної свідомості в Україні

Крок 2. Сучасність. Інтерв'ю

Посилання на документ з аудіозаписами відповідей - [□ Інтерв'ю - аудіо](#).

Я дякую моєму респонденту за приділений час, а також за надзвичайно цікаві та змістовані відповіді. В документі є можливість ознайомитись з записами цілком, а зараз я виіdlю найцікавіші та найголовніші моменти зі всього інтерв'ю.

Моє питання: Чи можете ви мені трохи розповісти про свій досвід знайомства з радянською пресою? (наприклад, Ви були читачем, журналістом, дослідником?)

Доброго вечора, я Василина Пастернак, дослідниця міської історії, зокрема міста Жокви у радянський період з 1944 по 1950 роки. Я займалася радянською пресою як дослідниця відповідно міської історії Жокви. У цей період вони видавали газету «Нове життя», яка була підпорядкована обкому, точніше райкому комуністичної партії більшовиків України.

Яка особливість газети? На першій газеті, звичайно, повідомляли загальносоюзні новини, що відбувалося в Союзі, чи прийняли якісь закони, які стосувалися абсолютно всіх мешканців Радянського Союзу, тобто і України. Друкували там про смерть відповідно всіляких лідерів, Леніна, Ворошилова і інших радянських лідерів. Були спеціально присвячені номери, наприклад, квітневі номери були присвячені Володимирі Іллічу Леніну, як одному з лідерів Радянського Союзу.

Моє питання: Як радянська преса зображувала Радянський Союз та його досягнення?

Як радянська преса зображувала радянський Союз і його досягнення? Радянська преса зображувала, що Союз за їхніми статтями впереді планети всієї, що в Союзі

виробляють найкращі речі, техніку, відповідно. Використовувалися сотні радянських гаслів і штабів, відповідно, “доженему і проженему Америку”, це теж все поміщували в газету. Дуже були багато замовних пропагандистських статей, які мали показувати читачам, як погано на Заході. Багато статей, стосувалися американців і їхніх проблем з сепарацією чорношкірого населення і як все погано в Америці.

Було багато замовних статей про те, що в Америці було рабство, багато різноманітних статей, про Америку, які показували, що там безробіття. І от таким фоном радянська влада показувала, що вона передова влада, що в неї всі працюють через такі негативні статті про захід, вона показувала, що в неї все добре, що в неї немає безробіття, що всі працюють на фабриках, заводах, всі зайняті, всі навчаються, всі, відповідно, працюють, зайняті в різноманітних молодіжних організаціях. Це вона показувала.

Як вони це робили? Вони чорнили Захід і показували, що ми все краще і краще. Ще улюблена така тема статей для преси радянської, що Радянський Союз – це країна, яка завжди за мир. І от у них друкувалися постійні замітки про виступи генеральних секретарів чи дипломатів в ООН, там де вони говорять про мир.

Хоча ми знаємо, що Радянський Союз мирною країною не був. Він вторгнувся в Афганістан у 1979 році. Тут вони показували, що вона мирна країна. В газеті, наприклад, була така кампанія, що коли радянські громадяни збирали підписи для організації миру, показати, що Радянський Союз – це така мирна країна.

Радянський Союз дуже сильно пишався своїми успіхами в космічній сфері. Запуск першого супутника – це дуже успішно висвітлювали. Чи політ першої людини в космос – Юрія Гагаріна. Це було 12 квітня, відповідно, і потім кожного року 12 квітня вони там друкували, що вже, скільки там, 5 років, 10 років відбувся політ першої людини в космос – Юрія Гагаріна.

Вони потім постійно теж висвітлювали всі оці такі польоти космонавтів радянських в космос, що вони завойовують таким чином нові площини. І хвалили досягненнями дуже багато в сільському господарстві, що виробили-то стільки там, чи впливали- то стільки там. Це вони теж дуже сильно хотіли собі представити.

Моє питання: Як радянських лідерів, таких як Ленін, Сталін і Брежнев, представляли в газетах і журналах?

Як преси зображували радянських лідерів? Преса зображувала радянських лідерів в позитивному, звичайно, ключі. В позитивному ключі з усіма позитивними коннотаціями. Наш батько Сталін, наш лідер, генералісімус, це всі ті приставки були.

Їх зображували в позитивному ключі, на перших пал'ятах завжди, на початку Нового року, писали, друкували ці привітання Сталіну. Привітання Сталіна друкували, звичайно, на перших пал'ятах до подій жовтневої революції 1917 року, там кожного року. Так само зображували інших лідерів, Леніна.

Ленін, це, взагалі, був ікона така, можна сказати, в газетній журналістиці, цілі випуски могли бути йому присвячені. Там ще були інколи заміточки такі маленькі в газеті, вийшла нова книжка праць Леніна, ви можете з нею ознайомитись в місцевій бібліотеці, бо її вже доставили. Тобто, відповідно, зображували їх позитивно тільки в тому ключі, тому що цьому сприяла пропаганда, сприяла атмосфера страху і люди не могли інакше писати чи говорити.

Вони жили в цій системі, їм потрібно було так про них писати. Як зображували Хрущова і Брежнєва, та теж позитивних таких конотацій з усіма представками, наш лідер, радянський лідер, вождь. За Хрущова любили давати газетні замітки, його виступи на різних іноземних делегаціях, організаціях.

Товарищ Хрущов сказав на Раді безпеки ООН так то і так то. Оце теж дуже любили подавати.

До речі, в період, коли скинули Хрущова, в газетних замітках не було вказано, чому його скинули. Але радістю подавали, коли призначили Брежнєва в 1964 році, на першій спальці цілої його біографії, хто він, що він, який, значить, це новий радянський лідер, щоб познайомити населення.

Моє питання: Як ви вважаєте, наскільки ефективною була радянська преса в досягненні своїх цілей?

Чи ефективною була радянська преса в досягненні своїх цілей? Ой, от радянська преса була дуже активною в досягненні своїх цілей. Хоча життя в Радянському Союзі передбачало дві форми моралі, на жаль. Те, що писали з газеті, це одне, бо це пропаганда, це від держави, але в Радянському Союзі люди жили з подвійною мораллю.

Те, що вони говорили вдома, на кухні, те, що ніколи не могли виноситись поза її межами, бо за це могли бути проблеми. І друга мораль була та, як вони поводитись на роботі на якій вони працювали. І там вони підкорювалися цим всім радянським наративам, тому всьому.

Але газета досягала, відповідно, всіх своїх цілей. Наприклад, я займаюся містом Жовки, в радянський період було перейменовано на Нестеров. Нестеров — це взагалі чужа особа для міста Жовки, бо він не засновник, він тут не народився, не жив, він тут лише загинув.

І радянська преса активно намагалася вписати цього нового героя для міста. І от вони активно використовували цю пропаганду радянських наративів про братні народи, про російсько-українську дружбу, щоб провізати цього Нестерова до перейменованого міста. Цим вони дуже активно займалися.

Людям втовкомачували, що вони на річниці жовтневої революції, навіть на ці паради, з тими транспарантами вони мають ходити. Пресі потім це активно висвітлювали, що робітники заводу ходили з транспарантами, говорили так, що революція звільнила нас і надала нам широкі права. Це все було з тої сторони, як люди цю інформацію сприймали, тому що це була подвійна мораль, звичайно.

Ще був момент, що люди інколи заставляли виписувати ці газети. Цю газету, цю місцеву газету, союзні газети, пропаганду, що досягала своїх цілей. Епізод, напевно, цікавий, щоб повністю досягала своїх цілей.

У місцевій газеті, наприклад, були статті і на антирелігійну тематику, що греко-католицька церква – це зло, греко-католицька – це папська церква, чи долой церкву, тому що радянська влада не сповідала ніяких релігій, і, відповідно, радянська людина теж не повинна була сповідати ніяких релігій. Ми прекрасно знаємо, що люди відвідували підпільні послужіння, люди таємно вінчалися, хрестили дітей. Була частина, що вірила в цю пропаганду, була частина, що не вірила в цю пропаганду, але фактично вона досягала цих цілей.

Була пропаганда ціла виборча, коли в Союзі мали бути всесоюзні вибори, коли в нас мали бути республіканські вибори, тобто вибори до Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Сеспубліки. Були цілі всі кампанії з висунення кандидатів. Я хочу нагадати, що в Радянському Союзі були без альтратандемні вибори, вибори вибирали тільки з затверджених кандидатів, затверджений кандидат був один.

Інколи ці вибори просто перетворювалися реально на фарс. Бо були без вибору. А що в газетах писали? В газетах писали про роботу агітаторів. Агітатори мали, значить, подивитися, чи всі зареєструвались на вибори. Якщо агітатор цього не робили, то в газеті його, звичайно, криймили. Були цілі статті, присвячені тим самим виборам.

Моє питання: Чи помічали ви коли-небудь випадки цензурної інформації чи хибних повідомлень у радянській пресі? (наприклад, голод, економічні проблеми)

Чи говорила преса про економічні проблеми? Преса не говорила про економічні проблеми, які там були в Радянському Союзі. Преса говорила про невиконання планів. Але преса ніколи не говорила про якісь економічні проблеми.

Приклад є такий. Коли сталася Чорнобильська катастрофа, місцева преса лише на 12-й день опублікувала маленьку замітку, що, наприклад, сталася Чорнобильська катастрофа, вибухнула Чорнобильська АЕС. Тобто від самої катастрофи минуло 10 чи 12 днів. Чи говорила преса про голод? Наприклад, в 46-му році місцева преса не говорила про ніякий голод. Преса казала, що в нас все добре. Чи були хибні повідомлення? От хибних повідомлень в місцевій пресі були. І місцева преса брала на себе відповідальність.

Вона через кілька номерів, два чи три, писала на четвертій шпальці, що ми опублікували хибне повідомлення, ми приносимо свої вибачення. Чи вони опублікували, наприклад, правильну інформацію до того. Так, це було. Про економічні проблеми не говорили. Вони ніколи не говорили про недостатність продовольства. Вони ніколи не говорили про черги. В радянській пресі ніколи це не було зображено. Чи про якісь інші проблеми.

Чи була цензура? Та радянська преса вся була цензурована. Абсолютно вся. І вона мала відповідати її стандартам. А от хибні повідомлення і виправлення постійно були в місцевій пресі. Їх виправляли. Їх виправляли на місцях.

Моє питання: Як преса використовувала мову та візуальні засоби, щоб викликати емоції та впливати на громадську думку?

В пресі радянського періоду було дуже багато візуальних матеріалів. Це різноманітні плакати, це різноманітні фотографії. Фотографії які? Фотографії, наприклад, передовиків району, в колгоспах, різноманітних передовиків на різноманітних фабриках і заводах. Дуже багато було різноманітних фото зі всіляких з'їздів. З'їздів дуже багато було з засідань ради і партійних з'їздів, так само, учительських з'їздів.

Були різноманітні фотографії робітників, які працювали на заводах. Відповідно, були різноманітні фотографії, присвячені, наприклад, цілі фоторепортажі, присвячені річницям Жовтневої революції, 9 травня і 1 травня так само цілі фоторепортажі, коли робітники йшли 1 травня на маніфестації. Були різноманітні фотографії з відкриттів музеїв чи фоторепортажі, які стосувалися житлового будівництва.

Тобто, фоторепортажі, які відповідно мали викликати такі емоції причетності, емоції приєднання, що об'єднався через скільки років, ми знову об'єднані в єдиній країні, яка називається Україна. Використовувалися, що були такі рубрики в газетах, як «Фотохроніка» чи «Фотомить», коли, значить, фотограф з газети фіксував, наприклад, зиму в місті, чи зимові пейзажі місті, чи весняні пейзажі місті. Ці от такі фотографії, вони викликали, не знаю, напевно, містян почуття гордості, що вони живуть в красивому місті.

І так, і ті плакати, і ці фотографії, вони викликали позитивні емоції людей. Чи впливали на громадську думку ці візуальні засоби? Впливали так само. Яка мова була? Мова з тими пересичинсмм всіма гаслами.

«Перегонами доженемо», «Культурний фронт», «На мовному фронті». Вони любили використовувати цю приставку «фронт», ніби вони зі всіма далі воюють.